

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشکده اقتصاد و مدیریت

بررسی آثار نامتقارن شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منا

نگارش:

محمد نیریزی

استاد راهنما:

دکتر سید حسین میر جلیلی

استاد مشاور:

دکتر سید محمد رضا امیری طهرانی زاده

پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم اقتصادی

شهریور ۹۹

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مدیریت تحصیلات تکمیلی

باسمه تعالی

هیأت داوران در جلسه مورخ ۱۳۹۹/۰۶/۳۱

پایان نامه تحصیلی آقای محمد نیری دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد

رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

تحت عنوان:

بررسی آثار نامتقارن شوک های نفتی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منا

را بررسی کردند و پایان نامه با درجه بسیار خوب با نمره ۱۸ به تصویب نهایی رسید.

۱. استاد راهنمای پایان نامه، جناب آقای دکتر سید حسین میرجلیلی

امضا

۲. استاد مشاور پایان نامه، جناب آقای دکتر سید محمد رضا امیری طهرانی زاده

امضا

۳- استاد داوود پایان نامه. جناب آقای دکتر محمد علی ابوترابی

امضا

۴- رئیس پژوهشکده . جناب آقای دکتر ابراهیم التجانی

امضا

۵- مدیر تحصیلات تکمیلی . جناب آقای دکتر روح الله کریمی

سپاس‌گزاری

«سپاس بی‌کران پروردگار یکتا را که هستی‌مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد.»

صمیمانه‌ترین تقدیر و تشکرها را از استاد مهرورز و شایسته‌ام؛ جناب آقای دکتر سیدحسین میرجلیلی که در کمال سعه‌صدر، هیچ کمکی را در این عرصه از من دریغ نکردند و زحمت راهنمایی این رساله را برعهده گرفتند را دارم.

از استاد فاضل، جناب آقای دکتر سیدمحمدرضا امیری تهرانی‌زاده که با حسن خلق و فروتنی، زحمت مشاوره این رساله را متقبل شدند تشکر و قدردانی می‌کنم.

از خانواده‌ام که در این مسیر پشتیبان من بودند، سپاس‌گزارم.

برادرانم: اسماعیل، سامان، لقمان، علی و یوسف

از دوستان ارزشمندم که در این مدت همراه و کمکم بوده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنم:

آقایان متین لطفی، یوسف عبدی، محمد موسوی، امیر مسعود کرمی فرد و خانم دکتر فرزین.

تقدیم به

پیامبرم حضرت محمد(ص) کہ پیام آور محبت و انسانیت بود و

سفیر صلح و آشتی

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
فصل اول: کلیات تحقیق	۱
۱-۱- مقدمه.....	۲
۲-۱- بیان مسئله‌ی تحقیق.....	۲
۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۴
۴-۱- اهداف تحقیق.....	۶
۵-۱- قلمرو تحقیق.....	۶
۶-۱- سئوالات تحقیق.....	۷
۷-۱- فرضیه‌های تحقیق.....	۷
۸-۱- روش تحقیق.....	۷
۹-۱- تعریف واژه‌ها.....	۷
۱۰-۱- سازماندهی تحقیق.....	۹
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش	۱۰
۱-۲- مقدمه.....	۱۱
۲-۲- توزیع درآمد.....	۱۲
۳-۲- نابرابری درآمد.....	۱۲
۱-۳-۲- شاخص نابرابری درآمدی.....	۱۴

- ۱۵..... ۲-۳-۲- شاخص ضریب جینی
- ۱۷..... ۲-۴- آثار اقتصادی تغییرات قیمت نفت بر کشورهای صادرکننده نفت
- ۱۸..... ۲-۴-۱- دولت نفتی و ساختار رانتی
- ۱۹..... ۲-۴-۲- رانت و رانت‌جویی
- ۲۰..... ۲-۴-۳- دولت رانتیر
- ۲۳..... ۲-۴-۴- آثار رانت‌جویی
- ۲۳..... ۲-۴-۴-۱- تأثیر رانت‌جویی بر دولت
- ۲۴..... ۲-۴-۴-۲- آثار اجتماعی
- ۲۵..... ۲-۴-۴-۳- آثار اقتصادی
- ۲۶..... ۲-۴-۵- پدیده بیماری هلندی
- ۲۹..... ۲-۴-۶- بیماری هلندی در ایران
- ۳۰..... ۲-۵- شوک‌های نفتی
- ۳۱..... ۲-۵-۱- تأثیر شوک‌های نفتی بر اقتصاد کشورهای صادرکننده نفت
- ۳۲..... ۲-۶- ماهیت تقارن و عدم تقارن
- ۳۳..... ۲-۶-۱- قیمت‌های نفت و عدم تقارن
- ۳۶..... ۲-۷- تأثیر قیمت نفت بر اقتصاد کشورهای صادرکننده نفت
- ۳۷..... ۲-۷-۱- تأمین بودجه عمومی دولت و اثرگذاری بر مخارج دولت
- ۳۸..... ۲-۷-۲- تأمین ارز

۳۸	۲-۸- پیشینه‌ی پژوهش
۴۶	۲-۹- خلاصه فصل
۴۷	فصل سوم: برآورد مدل و یافته‌ها
۴۸	۳-۱- مقدمه
۴۸	۳-۲- معرفی متغیرها
۴۸	۳-۲-۱- روش تجزیه شوک‌های مثبت و منفی نفت
۴۹	۳-۲-۲- نابرابری درآمدی
۵۱	۳-۲-۳- تولید ناخالص داخلی واقعی
۵۱	۳-۲-۴- درجه آزادی اقتصادی
۵۲	۳-۲-۵- تورم
۵۳	۳-۳- تحلیل با روش اقتصادسنجی
۵۳	۳-۳-۱- داده‌های پنل
۵۴	۳-۳-۲- مزایای داده‌های پنل
۵۵	۳-۳-۳- برآورد در مدل داده‌های پنل
۵۶	۳-۳-۳-۱- الگوی اثرات مشترک
۵۶	۳-۳-۳-۲- الگوی اثرات ثابت
۵۷	۳-۳-۳-۳- الگوی اثرات تصادفی
۶۱	۳-۴- تعیین روابط بین متغیرها
۶۱	۳-۴-۱- آزمون علیّت گرنجر

- ۶۴..... ۲-۴-۳- آزمون ریشه واحد
- ۶۶..... ۳-۴-۳ آزمون ترکیب پذیری
- ۶۷..... ۴-۴-۳- آزمون F برای انتخاب بین اثرات ثابت و اثرات مشترک
- ۶۹..... ۵-۴-۳- مقایسه برآورد اثرات تصادفی و اثرات ثابت
- ۷۰..... ۶-۴-۳- آزمون هاسمن برای انتخاب بین اثرات تصادفی و اثرات ثابت
- ۷۳..... ۷-۴-۳- آزمون ناهمسانی واریانس
- ۷۴..... ۸-۴-۳- بررسی فرض عدم خودهمبستگی
- ۷۵..... ۵-۳- تخمین الگو
- ۷۶..... ۶-۳- مدل پیشنهادی
- ۷۸..... ۷-۳- نتایج مدل پژوهش
- ۷۹..... ۸-۳- خلاصه فصل
- ۸۱..... **فصل چهارم: جمع بندی و نتیجه گیری**
- ۸۲..... ۱-۴- مقدمه
- ۸۲..... ۲-۴- خلاصه پژوهش
- ۸۴..... ۳-۴- مقایسه تطبیقی یافته‌های مدل با مطالعات مشابه
- ۸۷..... ۴-۴- ارزیابی فرضیه ها و بررسی یافته ها
- ۸۸..... ۵-۴- پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

۸۹.....	منابع و مراجع
۹۰.....	فارسی
۹۴.....	انگلیسی
۹۶.....	پیوست
۱۱۶.....	<i>Abstract</i>

فهرست جداول

- جدول ۳-۱- تعیین وقفه بهینه ۷۱
- جدول ۳-۲- آزمون علیت متغیرها ۷۲
- جدول ۳-۳- نتایج آزمون ریشه واحد ۷۳
- جدول ۳-۴- نتایج آزمون F لیمر ۷۶
- جدول ۳-۵- نتایج آزمون هاسمن برای انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی ۷۷
- جدول ۳-۶- نتایج آزمون واریانس ناهمسانی ۸۰
- جدول ۳-۸- نتایج آزمون بروش-پاگان برای خود همبستگی ۸۱
- جدول ۳-۸- نتایج برآورد مدل تأثیر شوک‌های نفتی بر ضریب Gini ۸۲

چکیده

نابرابری یکی از موضوعات مهم و مورد توجه در هر اقتصادی است با توجه به اهمیت نابرابری درآمدی بررسی تأثیر شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی دارای اهمیت است. در این تحقیق آثار نامتقارن شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منا برای دوره ۱۹۹۲-۲۰۱۶ با استفاده از روش داده‌های پنل، مورد مطالعه قرار گرفته است. در این تحقیق از متغیرهای ضریب جینی به عنوان متغیر وابسته و از متغیرهای شوک‌های مثبت و منفی نفت، تولید ناخالص داخلی واقعی، درجه آزادی اقتصادی و تورم استفاده شده است. نتایج به دست آمده حاصل از مدل پژوهش مبنی بر تأثیر شوک‌های نفتی بر توزیع درآمد در کشورهای صادرکننده نفت، شوک‌های منفی با ضریب مثبت بر نابرابری درآمدی اثر می‌گذارند؛ به گونه‌ای که کاهش قیمت نفت منجر به افزایش ۴ درصدی نابرابری می‌شود؛ یعنی با کاهش قیمت و فروش نفت نابرابری افزایش می‌یابد. همچنین شوک‌های مثبت قیمت نفت با ضریب منفی بر نابرابری درآمدی اثرگذار هستند و این یعنی با افزایش قیمت نفت میزان نابرابری کاهش می‌یابد به گونه‌ای که افزایش قیمت نفت منجر به کاهش ۲ درصدی نابرابری می‌شود. در مورد سایر متغیرها نیز تولید ناخالص داخلی واقعی با ضریب منفی بر نابرابری درآمدی اثر می‌گذارد.

کلیدواژه‌ها: آثار نامتقارن، شوک‌های نفتی، نابرابری، کشورهای منا

فصل اول: کلیات تحقیق

کاهش نابرابری و برقراری عدالت اجتماعی یکی از دغدغه‌های سیاست‌گذاران اقتصادی است. در بعد اجرا، بسط و تحقق عدالت اجتماعی و کاهش نابرابری، یکی از مهم‌ترین اهداف دولت‌ها است؛ اما علیرغم تلاش‌ها در این زمینه، دولت‌ها نتوانسته‌اند به اهداف موردنظر خود در زمینه کاهش نابرابری دست یابند.

در این میان، تبیین ارتباط میان نابرابری و عوامل مؤثر بر آن از عرصه‌های مهم مباحث اقتصادی در دهه‌های اخیر بوده است. باوجود تحقیقات گسترده در این زمینه، هنوز موضوعات مبهم فراوانی وجود دارد.

در این راستا با شناخت عوامل مؤثر بر نابرابری و کانال‌های اثرگذاری آن می‌توان با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های صحیح اثر عوامل تأثیرگذار بر نابرابری را کاهش یا بی‌اثر کرد. افزایش قیمت نفت ناشی از شوک‌های نفتی باعث افزایش ذخایر ارزی کشورهای صادرکننده نفت می‌شود و قدرت تزریق این درآمدها را به اقتصاد داخلی افزایش می‌دهد. تزریق نادرست این منابع به اقتصاد ملی، می‌تواند اقتصاد کشورهای صادرکننده نفت را دچار پدیده بیماری هلندی کند و در صورت اتخاذ سیاست‌های پولی و مالی نامناسب، به‌عنوان یکی از عوامل اثرگذار بر نابرابری درآمد در این کشورها شناخته می‌شود. لذا پژوهش حاضر بر آن است تا به بررسی رابطه میان درآمدهای نفتی و نابرابری درآمدی و به‌طور خاص ضریب جینی در گروهی از کشورهای منتخب منا با شوک‌های نفتی بپردازد.

۱-۲- بیان مسئله‌ی تحقیق

تغییرات قیمت نفت و درآمدهای نفتی از متغیرهای اثرگذار بر اقتصاد کشورهای صادرکننده نفت است. در این کشورها، درآمد حاصل از صادرات نفت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین منابع درآمد آن‌ها محسوب می‌شود. از این‌رو تغییرات قیمت نفت در این کشورها از اهمیت بیشتری برخوردار است. (ابریشمی و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۸) اثرات اقتصادی درآمدهای نفتی به‌وسیله میزان تأثیر آن بر مصرف، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری در اقتصاد تعیین می‌شود. این متغیر به‌صورت مستقیم بر درآمد، هزینه و رفاه مردم اثر دارد؛ و بر گسترش فقر و نابرابری درآمد در

کشورهای صادرکننده منابع نفتی تأثیر می‌گذارد. به نظر می‌رسد که درآمدهای ناشی از شوک‌های نفتی می‌بایست سبب ایجاد ثروت برای همه مردم کشور شده، شرایط اقتصادی را بهبود بخشیده و نابرابری را کاهش دهد، اما آمارهای بسیاری از کشورهای صادرکننده نفت از جمله کشورهای مناسبتاً این را نشان نمی‌دهد. تعداد زیادی از کشورهای نفتی عملکرد نسبتاً ضعیف‌تری در مقایسه با کشورهای که دارای این منابع نیستند، در زمینه توسعه اقتصادی و کاهش نابرابری داشته‌اند. در برخی کشورهای نفتی با افزایش قابل توجه قیمت نفت به ازای هر بشکه، ممکن است مردم اثرات رفاهی محسوسی در وضعیت زندگی خود احساس نکنند و افزایش درآمدهای نفتی و صرف آن در بخش‌های اقتصادی که باید موجبات رضایت مردم را در این کشورها فراهم سازد، خود عاملی برای نارضایتی آن‌ها شود. از سوی دیگر، کاهش درآمدهای نفتی به دنبال کاهش قیمت آن موجب کاهش منابع مالی دولت‌های رانتی و به تبع آن، کاهش سرمایه‌گذاری‌های مولد و زیربنایی و درنهایت، کاهش تولید و افزایش بیکاری شود. (کميجانی و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۲) این روند پس از تحولات قیمت نفت در سال‌های دهه ۱۹۷۰ شتاب بیشتری گرفته است؛ که سبب بحث‌های زیادی در مورد اثر این درآمدها بر توسعه کشورهای صادرکننده شده است. از طرف دیگر افزایش قیمت مواد خام طبیعی به‌ویژه نفت در سال‌های بعد از ۱۹۷۰ باعث ایجاد بحث‌هایی در مورد تأثیر بهره‌برداری از منابع طبیعی در توسعه اقتصادی گردید. شواهد موجود عمدتاً حاکی از آن است که افزایش قیمت نفت در کشورهای ثروتمند نفتی باعث ایجاد تغییرات ساختاری شدیدی در آن کشورها شده است. افزایش مهاجرت روستائیان به شهر و ازدحام شهرنشینی، افزایش تورم، نامتعادل شدن توزیع درآمد، از کنترل خارج شدن مخارج دولت از جمله عواقب این افزایش قیمت بوده است. (آرمن، افقه و مولا هویزه، ۱۳۹۲، ص ۲) از مهم‌ترین عوامل بحران‌ساز در بازار جهانی نفت، تغییرات ناگهانی قیمت آن است. تغییرات آنی قیمت نفت به‌عنوان شوک در بازار جهانی تلقی شده و آثار و پیامدهایی به دنبال دارد.

با افزایش قیمت نفت، درآمد از کشورهای واردکننده نفت به کشورهای صادرکننده نفت منتقل می‌شود؛ و بنابراین، مصرف در کشورهای صادرکننده نفت افزایش می‌یابد؛ و هرچه شوک‌ها طولانی مدت‌تر باشند، اندازه این اثرگذاری بزرگ‌تر خواهد بود. (پارک^۲، ۲۰۰۷، ص ۸) وابستگی شدید کشورهای درحال توسعه در آفریقا و

۱- منظور از شوک نفتی تغییرات ناگهانی در قیمت نفت است.

آسیا به منابع طبیعی و مواد اولیه مانند نفت باعث شده است تا بروز شوک‌های کلان یکی از ویژگی‌های این کشورها باشد. افزون بر این، وجود فقر و نابرابری نیز، به‌ویژه در دو دهه اخیر، به‌عنوان یکی از ویژگی‌های بارز این کشورها محسوب شود. (نو فرستی و محمدی، ۱۳۸۷، ص ۲) تأثیر شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمد برای دولت‌ها که سیاست‌های اقتصادی را عمدتاً در راستای بهبود توزیع درآمد به اجرا می‌گذارند، دارای اهمیت است. در واقع با در نظر گرفتن اثر شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمد و چگونگی انتشار آن، دولت را قادر می‌سازد که سیاست‌هایی در زمینه آثار شوک‌های نفتی بر توزیع درآمد به‌کارگیرند. پس از افزایش قیمت‌های نفت خام و تشکیل مازاد سرمایه‌ی انبوه در کشورهای صادرکننده نفتی، بسیاری انتظار داشتند که این کشورها به‌سرعت به‌سوی توسعه گام برداشته و در ردیف کشورهای توسعه‌یافته قرار گیرند، اما پس از گذشت حدود نیم‌قرن از شوک‌های نفتی و افزایش قیمت نفت خام و عملی نشدن انتظارات اولیه، هنوز نابرابری در کشورهای منابر طرف نشده است. شوک‌های قیمتی در بازارهای جهانی نفت بسته به نوع شوک (منفی و مثبت بودن) که بیشتر به عامل و منشأ شکل‌گیری آن‌ها مربوط می‌شود، به‌صورت نامتقارن در ایجاد نوسانات نقش دارند. وجود رابطه نامتقارن بین شوک‌های نفتی^۱ و نابرابری مبین آن است که اثر افزایش درآمدهای نفتی بر نابرابری درآمدی با اثر کاهش آن به یک اندازه نخواهد بود و به‌بیان‌دیگر، واکنش نابرابری درآمد در مقابل افزایش و کاهش درآمدهای حاصل از شوک‌های نفتی یکسان نیست.

در نتیجه سؤال مطالعه حاضر این است که آثار نامتقارن شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منابر چه صورت است؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

کاهش قیمت نفت در دهه ۱۹۸۰ نشان داد که افزایش قیمت نفت، بیشتر از کاهش آن، فعالیت اقتصادی آمریکا را متاثر می‌سازد. به عبارت دیگر، افزایش قیمت‌های نفت منجر به کاهش رشد اقتصادی آمریکا و بسیاری از کشورهای واردکننده نفت می‌شود؛ در حالی که کاهش قیمت‌ها تأثیر چندانی بر رشد این کشورها ندارد. محققان از این شرایط با عبارت آثار نامتقارن تکانه‌های نفتی یاد می‌کنند. به دنبال تایید نظریه‌ی عدم تقارن در

۲- تحقیقات زیادی نشان داده‌اند که افزایش قیمت نفت بیشتر از کاهش آن، فعالیت اقتصادی کشورها را متاثر می‌سازد؛ از جمله این محققان می‌توان به راجوندین و رییز (۲۰۰۵)، گران والد و همکاران (۲۰۰۹) محققان از این شرایط با عبارت آثار نامتقارن تکانه‌های نفتی یاد می‌کنند.

کشورهای واردکننده نفت، تحقیقاتی نیز برای بررسی وجود این رابطه در کشورهای صادرکننده نفت انجام شد. برخی از تحقیقات انجام شده در این زمینه، وجود این رابطه را در کشورهای مذکور نیز تایید کرده‌اند. (ارسلانی، ۱۳۸۰)، بروجردیان (۱۳۸۶) و الاوتیبی (۲۰۰۶).

ضرورت انجام این پژوهش از آن جهت است که کشورهای درحال توسعه به درآمدهای نفتی وابسته‌اند و در دوران شوک‌های قیمت نفت، دچار کاهش و افزایش شدید درآمدهای نفتی می‌شوند.

کشورهای درحال توسعه منا انتظار دارند با افزایش عواید نفتی بتواند نابرابری را کاهش و توسعه اقتصادی آن‌ها را ارتقا بخشد، اما در صورتی که عواید نفتی نابرابری توزیع درآمد را بدتر کند، باعث کاهش رشد اقتصادی می‌شود که برخلاف انتظار کشورهای منا است. بنابراین شناسایی اثرات متفاوت کاهش یا افزایش شدید درآمدهای نفتی بر توزیع درآمد برای برنامه‌ریزی توسعه لازم است.

اهمیت انجام این تحقیق از آن جهت است که شناخت ما را از نحوه تأثیرگذاری شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمد در کشورهای نفت‌خیز منا افزایش می‌دهد.

اهمیت نظری تحقیق آن است که در مطالعات نظری درآمد سرانه پایین کشورهای توسعه‌نیافته را ناشی از میزان پایین سرمایه‌گذاری می‌دانند. (ده مرده، علی زاده و زیدی زاده، ۱۳۹۱، ص ۴) بر این اساس وقتی درآمد هنگفت نفتی عاید کشوری می‌شود انتظار می‌رود با سرمایه‌گذاری رشد اقتصادی حاصل شود اما در عمل با ایجاد نابرابری این هدف تحقق نمی‌یابد. (آرمن، افقه و مولاھویزه، ۱۳۹۲، ص ۶) اهمیت تحقیق آن است که تأثیرگذاری درآمد هنگفت نفتی بر تشدید نابرابری درآمدی را نشان می‌دهد.

اقتصاد‌های با نوسانات بزرگتر و بیشتر دارای توزیع درآمد بسیار نابرابرتری از اقتصاد‌های دیگر هستند (هاسمن و گاوین^۱، ۱۹۹۶)

با کاهش قیمت جهانی نفت خام انتظار بر آن بود که نوعی رونق در اقتصاد جهانی به وجود آید، اما چنین انتظاری برآورده نگردید و به همین علت بحث اثرات نامتقارن شوک‌های نفتی بر ساختار اقتصاد کلان از -- این زمان وارد ادبیات اقتصادی گردید (امامی و ادیب پور، ۱۳۹۰، ص ۳). طی چند دهه اخیر مطالعات فراوانی

به منظور بررسی اثرات نامتقارن شوک‌های نفتی بر اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته‌ی غربی که عمدتاً وارد کننده نفت خام به شمار می‌آیند، انجام گردید. اما با وجود مطالعات بسیار گسترده‌ای که در کشورهای توسعه‌یافته وارد کننده نفت در این مورد انجام شده، در کشورهای صادرکننده نفت در طول دهه‌های گذشته مطالعات چندانی در مورد اثراتی که بروز شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی بر جای می‌گذارند و به‌ویژه اثرات نامتقارن شوک‌های نفتی انجام نشده است. این در حالی است که به علت ساختار بسیار وابسته اقتصاد کشورهای نفت‌خیز منا به درآمدهای نفتی، انجام چنین مطالعاتی بسیار با اهمیت به نظر می‌رسد.

همچنین اهمیت دیگر این مطالعه در زمینه برنامه‌های توسعه است که در آن اهداف کمی مشخصی در زمینه‌های اجتماعی برای کاهش نابرابری تعیین می‌شود. از طریق نتایج تحقیق حاضر می‌توان اهداف منطقی‌تری برای رشد و توزیع در نظر گرفت که مبتنی بر شرایط واقعی و قابل‌دستیابی باشد.

۴-۱- اهداف تحقیق

هدف پژوهش حاضر شناسایی آثار نامتقارن شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منا است.

۵-۱- قلمرو تحقیق

- قلمرو مکانی: این پژوهش به بررسی کشورهای منتخب منا (MENA) می‌پردازد. این کشورها شامل: ایران، عربستان، عمان، تونس، الجزایر، قطر، امارات متحده عربی و کویت است.
- قلمرو زمانی: ۱۹۹۰-۲۰۱۶

• قلمرو موضوعی: اقتصاد توسعه، اقتصاد نفتی^۳

۱-۶- سئوالات تحقیق

- ۱) چه رابطه‌ای بین شوک‌های نفتی و نابرابری درآمدی در کشورهای نفت‌خیز منا وجود دارد؟
- ۲) آیا اثر شوک‌های نفتی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منا، نامتقارن است؟

۱-۷- فرضیه‌های تحقیق

- ۱) بین شوک‌های نفتی و نابرابری درآمدی در کشورهای منا رابطه معنی‌دار وجود دارد.
- ۲) شوک‌های نفتی اثرات نامتقارنی بر نابرابری درآمدی در کشورهای منا دارند.

۱-۸- روش تحقیق

در این مطالعه برای شناسایی متغیرها و جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های اسنادی و برای تجزیه و تحلیل آن از روش‌های آماری، ریاضی و اقتصادسنجی استفاده خواهد شد. به‌منظور درستی فرضیه‌ها و سئوالات، با استفاده از روش‌های آماری به آزمون معنی‌داری پارامترها پرداخته شده و تأیید یا عدم‌تأیید فرضیه‌ها بررسی خواهد شد.

۱-۹- تعریف واژه‌ها

آثار نامتقارن؟ تا اواسط دهه ۱۹۸۰، اقتصاد جهانی عموماً افزایش قیمت‌های نفت را تجربه می‌کرد و اقتصاددانان نیز از الگوهای متقارن برای تبیین رابطه‌ی میان قیمت نفت و متغیرهای مختلف اقتصادی استفاده

۳- اتکای برخی از کشورها به درآمدهای حاصل از استخراج و فروش نفت، منجر به پیدایش ساختار و شرایط خاص اقتصادی در آن‌ها شده است که اصطلاحاً آن را اقتصاد نفتی نام گذاشته‌اند. منظور از اقتصادهای نفتی، آن دسته از اقتصادهایی است که بخش قابل توجهی از درآمدهای متکی به استخراج و فروش نفت بوده و سهم فعالیت‌های غیر نفتی (تولید کالا و خدمات در خارج از بخش نفت) در آن‌ها، به طور نسبی کم است. ساختار اقتصادی وابسته به نفت در دهه‌های گذشته نهادهایی را در اقتصاد کشور به وجود آورده است که از این شرایط اصطلاحاً وابستگی ساختار اقتصاد به محصول نفت تعبیر کرده‌اند.

می‌کردند. در این الگوها اثر کاهش و افزایش قیمت نفت بر این متغیرها متقارن و یکسان فرض می‌شد. اما در سال ۱۹۸۶ با کاهش شدید قیمت نفت، رابطه میان قیمت نفت و متغیرهای اقتصادی در کشورهای صنعتی ضعیف شد و استفاده از تصریحات متقارن برای الگوسازی روابط مذکور مورد تردید قرار گرفت. در حقیقت، کاهش قیمت نفت در سال‌های مذکور نتوانست افزایش رشد اقتصادی را بر اساس الگوهای متقارن به درستی پیش‌بینی کند. بر این اساس تصریحات نامتقارن پیشنهاد شد.

شوک‌های نفتی^۵ منظور از شوک نفتی یا بحران نفت، تغییرات ناگهانی در قیمت نفت است که یکی از عوامل اصلی بسیاری از بحران‌های اقتصادی در میان کشورهای واردکننده و صادرکننده نفت محسوب می‌شود و تأثیرات و عواقب کوتاه‌مدت و بلندمدت بسیاری را روی سیاست‌های جهانی و نیز اقتصاد جهانی می‌گذارد.

نابرابری^۶ نابرابری، پدیده‌ای است اجتماعی که از تفاوت قابلیت افراد در دستیابی به منابع اقتصادی حاصل می‌شود.

کشورهای منا (MENA): منا به معنای خاورمیانه و شمال آفریقا اصطلاحی می‌باشد که برای نامیدن کشورهای عمده تولیدکننده نفت که در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا قرار دارند به کار می‌رود. حد این منطقه از کشور مراکش در شمال غربی قاره آفریقا آغاز می‌شود و تا ایران، شرقی‌ترین کشور منطقه خاورمیانه امتداد می‌یابد. این منطقه دارای ۶۰ درصد منابع نفتی و ۴۵ درصد منابع گازی جهان می‌باشد. اقتصاد این کشورها رابطه تنگاتنگی با تغییرات جهانی بهای نفت دارد.

5 Oil shocks

6 Oil crisis

7 Inequality

8 Middle East and North Africa

۱-۱۰- سازمان‌دهی تحقیق

پژوهش حاضر در ۴ فصل تنظیم شده است، در فصل اول به کلیات تحقیق شامل بیان مسئله، اهمیت و ضرورت تحقیق، اهداف پژوهش، سئوالات و فرضیه‌های آن پرداخته شد. همچنین قلمرو پژوهش و روش تحقیق و نیز تعاریف واژه‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

فصل دوم به دو بخش تقسیم شده است، بخش اول به بررسی مبانی نظری پژوهش شامل شیوه‌های محاسبه‌ی نابرابری درآمدی، توزیع درآمد، بیماری هلندی و همچنین تأثیر درآمدهای نفتی بر نابرابری درآمدی پرداخته شد. در بخش دوم آن پیشینه‌ای از مطالعات انجام گرفته در مورد موضوع تحقیق آورده شده است.

در فصل سوم به معرفی متغیرهای الگو و تخمین آن پرداخته شده است. همچنین ضمن ارائه شیوه‌های مورد استفاده برای انجام آزمون فرضیه، تمام مراحل انجام کار با توضیحات لازم آورده شده است. سرانجام در فصل چهارم همراه با ارائه جمع‌بندی پژوهش و نتایج به دست آمده، توصیه‌های سیاستی ارائه می‌گردد.